

УДК 94(477)
В62

Серія «Історія та політика»

Надруковано на замовлення
Міністерства інформаційної політики України

Для безкоштовного розповсюдження

У разі якщо ви придбали цю книгу,
просимо повідомити на адресу: books@mip.gov.ua

В авторській редакції

Фотографії люб'язно надані автором

Дизайнер обкладинки *Михайло Присяжний*

Водотика С.

В62 Українці в арміях світу / Сергій Водотика, Тетяна Водотика. — Х. : Віват, 2020. — 256 с. : іл. — (Серія «Історія та політика», ISBN 978-966-942-843-1).

ISBN 978-966-982-129-4

У книжці наведено біографії видатних, але малознаних українців, які через бездержавний статус України опинилися «по різні сторони барикад» у війнах буремного ХХ століття і значно вплинули на розвиток науки, мистецтва, культури, політики та військової справи провідних західних демократій.

УДК 94(477)

ISBN 978-966-942-843-1 (серія)
ISBN 978-966-982-129-4

© Водотика С. Г., Водотика Т. С.,
текст, 2019

© ТОВ «Видавництво “Віват”», 2020

Інтро

В умовах сучасної російської агресії проти України відкривається чимало нових і призабутих сторінок історії, пов'язаних із військовою звитягою українців. Бої на Донбасі засвідчили перед усім світом, що українці хочуть і можуть у найскладніших умовах боронити свою Вітчизну. За роки незалежності опубліковано чимало науково-дослідних і науково-популярних праць про військову звитягу українців із часів України-Руси до сучасної російсько-української війни, цього разу гібридної¹.

Менше відомо про військову звитягу закордонних українців², яких не зовсім коректно в літературі поіменовано українською діаспорою. Чому остання дефініція не зовсім правильна? Історично склалося

¹ Зацікавленим пропонуємо ознайомитися з працями: Савченко В. Двадцять війн за Україну / В. Савченко. — К.: Нора-друк, 2016. — 480 с.; Поле битви — Україна. Від «володарів Степу» до «кіборгів». Воєнна історія України від давнини до сьогодення / Упорядник К. Галушко. — Харків: Книжковий «Клуб сімейного дозвілля», 2016. — 352 с.; Брехуненко В., Ковальчук В., Корнієнко В. «Братня» навала. Війни Росії проти України / За заг. ред. В. Брехуненка. — К.: Ін-т української археографії та джерелознавства НАН України, 2016. — 248 с.

² Останнім часом з цього питання з'явилися цікаві тексти, розраховані на широкий загал: Від Рейхстагу до Івдовіми. У полум'ї війни. Україна та українці у Другій світовій війні / За загальною редакцією Я. Прима-ченко. — Харків: Книжковий «Клуб сімейного дозвілля», 2017. — 352 с.

так, що чимало українців з XVIII ст. змушені були шукати кращої долі за кордонами України. Причому вони нерідко опинялися за межами рідної землі не з власної волі — достатньо згадати масові сталінські депортації і репресії. А діаспору утворювали люди, які опинились за межами України з власної волі.

До того ж далеко не всі українські землі перебувають у складі сучасної України. У повній версії вірша Павла Чубинського, який став гімном України, є фраза «Станем, браття, в бій кривавий від Сяну до Дону». Це відсилка до територій, заселених етнічними українцями. Це й Посяння, і Холмщина, і Придністров'я, і Східна Слобожанщина, і Пряшівщина...

Низка переписів населення, проведених на межі XIX — початку XX століття, визначила території, на яких українці домінували кількісно, — українську етнічну територію.

На початок Першої світової війни, у 1914-му, Україна не існувала як незалежна держава. Натомість українці проживали у складі двох імперій — Австро-Угорської та Російської. Унаслідок Першої світової війни імперії розпались, але українці так і не вибороли права на власну суверенну соборну державність.

Тож території, де в більшості проживали українці, знов опинились у складі кількох держав — УРСР (найбільша), II Річ Посполита, Румунія, Угорщина.

Частина територій з українським населенням опинилась і у складі Радянської Росії.

Після Другої світової війни західноукраїнські землі ввійшли до складу УРСР.

Не будемо перераховувати всі землі з огляду на політкоректність і конституційне положення про те, що Україна не має територіальних претензій до країн, де переважають етнічні українці, але які не є частиною Української держави. Саме тому з вірша Петра Чубинського до Державного Гімну України увійшли лише перший куплет і приспів.

Отже, у нашій книжці йтиметься про військову звитягу закордонних українців. З далекого вже XVIII століття, з козацьких часів до сьогодні, вони були, є і будуть взірцями мужності, героїзму, хоробрості, професіоналізму, прикладом любові до України. Вони прославили себе й Україну, їхніми вчинками пишалися у багатьох країнах світу. Саме так, у світі вже давно, з козацьких часів, знають українців як добрих вояків.

Задум пропонованої праці зароджувався поступово, ніби як відповідь на повідомлення новинарних сайтів. Кілька разів змінювалися формат і структура. Багато сюжетів і персоналій лишилося «за кадром». Проте це позаду, і ми щирозсердно вдячні всім, хто товаришив нам на шляху до готової книжки. Перш за все — Людмилі Савенок і Сергієві Тараненку, які були терплячими, толерантними й надихали нас.

По-друге, нашим колегам — Максимові Майорову і Яні Примаченко, які стали чи не першими читачами й рецензентами тексту. Ми також наперед вдячні читачам і сподіваємося, що наш текст викличе хвилю інтересу до призабутих сторінок української військової історії.

Провісники тренду. Побачити, зрозуміти, показати загрозу

Оцінюючи ситуацію у Східній Польщі після нападу СРСР на Польщу 17 вересня 1939 р., Яків Гальчевський (український військовий діяч, 1894—1943, офіцер, про нього далі піде мова) 27 вересня 1939 р. занотував у щоденнику: «Безліч [польських — *С. В., Т. В.*] майна й людей зрушено з місця й в несамовитому бігові на схід попадає в наставлений червоний сак»¹.

Сьогодні ситуація інша. Та й сам «червоний сак» змінив колір — тепер це біло-синьо-червоний триколор «руського мира». Значно менше втікачів від бойових дій на Донбасі обрали східний (російський) напрямок руху, більшість вирішили лишитися в Україні (близько 1 млн проти 2 млн станом на 2017 рік²). Реальність ніби й змінилась докорінно. Але сутність

¹ Гальчевський Я. З воєнного нотатника. // <http://www.ukrlife.org/main/evshan/galchevskybio.htm>

² Щур М. Переселенці з Донбасу краще влаштувалися в Росії, ніж в Україні — дослідження // <https://www.radiosvoboda.org/a/28309576.html>

Післямова

Історія свідчить, що реальну свободу здобувають у боротьбі, насамперед військовій. Патріоти України, опинившись на чужій землі, чітко усвідомлювали це й діяли відповідним чином. За складних обставин вони боролися не лише за власне життя, а й за українську справу. Гаслом таких українців стало «Вжити й боротися за Україну».

Цю книжку ми замислювали і писали у непрості часи. Уперше за багато десятиліть українці зіткнулися з війною, яка загрожує незалежності. Російська агресія стала для нас потужним мотивувальним фактором.

Сталося так, як сталося, — Україна й Росія сусіди, Наддніпрянська Україна 300 років перебувала у складі Росії, українці розуміють російську мову, в Україні численна й впливова російська спільнота, багато українців не мають національної ідентичності й навіть не замислюються про те, що вона потрібна. Через територіальну, етнічну, мовну, релігійну й історичну близькість двох народів більшість звичайних росіян, переважна частина інтелектуальної і практично вся політична еліта нашого північно-східного сусіда не можуть уявити України не в складі Росії. Сьогодні цим вдало маніпулює команда Володимира Путіна.

2017—2021-й — це роки численних ювілеїв. Сто років тому Україна й українці теж багато чого робили вперше й зі зброєю в руках відстоювали свою незалежність. Піднесення, жертвність, розчарування, мужність і героїзм, гіркота поразок й уроки помилок — мабуть, це ключові емоції 1917—1921 років. Українці програли, мільйони людей так чи інакше сплатили рахунок за це. Але були й такі, які не здавалися. Вони йшли служити іншим державам, але з Україною у серці. Часом їхній вибір був геть неправильний. Та все одно приклад закордонних вояків, приклад мужності, героїзму, професіоналізму й патріотизму має надихати громадян України.

У цій книжці багато біографічних деталей, але це не довідник. Це спроба ескізів портретів непересічних особистостей. Зрозуміло, на тлі короткого, але яскравого ХХ століття.

Звичайно, українську історію і надихаючі/мотивувальні кейси варто популяризувати всіма можливими засобами — у кіно, театрі, соціальних медіа, книжках. Хай там як — історики тут майже як на фронті.

У часи німецько-радянської війни 1941—1945 рр. чимало українців служили не лише в РСЧА, а й у збройних силах західних країн — учасниць антигітлерівської коаліції. Принциповим є те, що українці в складі Війська Польського першими вступили у війну з Адольфом Гітлером у вересні 1939 р., тодішнім союзником Йосифа Сталіна. Причому в той час, коли

у боях з вермахтом українці гинули на полі бою, а мирні українці — під бомбами літаків Люфтваффе (уже 1 вересня 1939 р. бомбили Львів, а трохи згодом — Луцьк, Івано-Франківськ, тодішній Станіслав, Тернопіль, Дрогобич, Сарни й інші міста Західної України), СРСР підтримував агресора. Без радянських нафти, марганцю, міді, нікелю, лісу, платини, зерна тощо Адольфу Гітлеру було б важко, якщо взагалі можливо, напасти на Польщу. Про це сам Йосиф Сталін відверто сказав у телеграмі Адольфу Гітлеру «Дружба, скріплена кров'ю», опублікованій усіма газетами СРСР 25 грудня 1939 року.

Невід'ємною частиною українства є діаспора. Об'єктивно останніми роками чисельність діаспори зростає, зростає її роль у поступі України на Захід. Для сучасного українського суспільства вкрай важливо покінчити з пострадянськими міфами про діаспору й показати її реальну роль у житті світу, Заходу, України. Зокрема, це стосується й аналізу військової історії, формування українських військових традицій, що принципово важливо під час чергової агресії північно-східного сусіда. Адже чимало з наших героїв були вихідцями саме з діаспори — канадської чи американської.

Робота з вивчення подвигу українців в іноземних військових формуваннях ще далека до завершення. Зрозуміло, що й наша праця не претендує (і не може претендувати, за визначенням) на повноту висвітлення проблеми.

Наша мета проста — пробудити інтерес до дивовижних, героїчних, звивистих, трагічних, повчальних і надихальних доль українців, які волею історії змушені були воювати під різнобарвними стягами. І попри це — у більшості випадків так чи інакше їхня кров лилася за Україну.

Їхні слова сьогодні звучать, ніби заповіт і пророцтво. Скажімо, Яків Гальчевський 29 вересня 1939 р. у німецькому полоні записав: «Коли ми матимемо свою незалежну державу, то не повинні забувати вічних засад військової справи»¹. Тож їх варто згадувати «...в сім'ї вольній, новій».

---

¹ Гальчевський Я. З воєнного нотатника...// <http://www.ukrlife.org/main/evshan/galchevskybio.htm>.

Зміст

Інтро	5
Провісники тренду. Побачити, зрозуміти, показати загрозу.....	9
«Доле моя, доле, доле віковая...». Життєві дороги закордонних вояків-українців.....	29
«Ляше, друже, брате...». Досвід та уроки польсько-українського військового братерства	71
Знайомі риси незнайомих: якими солдатами були українці	147
У складі Іноземного легіону	175
Неоднозначні явища в історії українських легіонерів	213
Післямова.....	250

Дякуємо, що обрали нашу книжку!

Вас вітає команда «Vivat» — найбільшого універсального видавництва в Україні. Щороку ми ретельно добираємо і публікуємо для вас тільки найкращі світові бестселери та новинки українських письменників, що припадуть до смаку найвибагливішому читачеві. Упевнені, що кожна наша книжка здатна подарувати справжню насолоду від читання.

Бажаємо приємного дозвілля та чекаємо на зустрічі у фірмових книгарнях «Vivat» за адресами м. Харків, вул. Квітки-Основ'яненка, 2 м. Львів, вул. Дорошенка, 23

а також на сторінці нашого онлайн-магазину vivat-book.com.ua

З повагою, команда видавництва «Vivat»

vivat-book.com.ua

[@vivat.book.com.ua](https://www.facebook.com/vivat.book.com.ua)

[@vivat_publishing](https://www.instagram.com/vivat_publishing)

[@vivat_books](https://www.telegram.com/@vivat_books)

Читай. Мрій. Дій.